

การนำการไกล่เกลี่ยมาใช้ในคดีแพ่ง The Use of Mediation in Civil Cases

ไชยมงคล ครองมี^{1*} และสิริกันต์ อยู่เรือง²

Chaimongkol Khongmee^{1*} and Sireekarn Yooruang²

^{1*}นักศึกษา ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

²อาจารย์ ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

^{1*}Master Student of Laws Sukhothai Thammathirat Open University

²Lecturer from the Faculty of Law Sukhothai Thammathirat Open University

*Corresponding Author Email: chaimongkol8448@gmail.com

Received: 28 November 2023

Revised: 11 January 2024

Accepted: 15 January 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี การไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้น 2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้นตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ 3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้น และ 4. เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขมาตรการทางกฎหมายการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากตำรากฎหมาย เว็บไซต์ ตำบกฎหมายของไทยและต่างประเทศ โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554 (1) ข้อ 27 กำหนดให้เป็นดุลพินิจของผู้ประนีประนอมที่จะให้คำแนะนำหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ต่อผู้ประนีประนอมหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหรือไม่ก็ได้ ทั้งยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายกำหนดสภาพบังคับให้คู่ความต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใด (2) ข้อ 51 (2) กำหนดคุณสมบัติของผู้ประนีประนอมให้เป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีในสาขาใด ๆ ก็ได้ (3) ข้อ 7 วรรคสอง ไม่ได้กำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่ต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาตัดสินไต่ถามการเฉพาะเจาะจง 2) กฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้นของประเทศสิงคโปร์และประเทศสหรัฐอเมริกา (ศาลรัฐบาลกลาง เขตโคลัมเบีย) (1) กำหนดให้ ก่อนเข้าสู่การไกล่เกลี่ยคู่ความต้องส่งพยานหลักฐานและข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทให้กับผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและคู่ความฝ่ายอีกฝ่าย หากไม่ปฏิบัติตามมีกฎหมายกำหนดสภาพบังคับไว้ (2) กำหนดคุณสมบัติของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคดีแพ่งต้องเป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมาย (3) กำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่ต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาตัดสินไต่ถามการเฉพาะเจาะจง 3) ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554 ยังมีปัญหาในเรื่อง (1) ก่อนการไกล่เกลี่ยคู่ความไม่เสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทต่อผู้ประนีประนอมหรือคู่ความอีกฝ่าย ทั้งยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายกำหนดสภาพบังคับให้คู่ความต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใด (2) ไม่กำหนดคุณสมบัติของผู้ประนีประนอมให้เป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมาย (3) ไม่กำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่ต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาตัดสินไต่ถามการเฉพาะเจาะจง และ 4) ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้แก้ไขและเพิ่มเติม ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554 เพื่อ (1) ให้คู่ความได้เสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทต่อผู้ประนีประนอมหรือคู่ความอีกฝ่าย และให้มีมาตรการทางกฎหมายกำหนดสภาพบังคับให้คู่ความต้องเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทต่อผู้ประนีประนอมและคู่ความอีกฝ่าย (2) กำหนดคุณสมบัติของผู้ประนีประนอมเป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมาย (3) กำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่ต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาตัดสินไต่ถามการเฉพาะเจาะจง อันจะทำให้คู่ความสามารถระงับข้อพิพาท และคดีในชั้นพิจารณาของศาลยุติไปได้ด้วยความสะดวก รวดเร็ว ต่อไป

คำสำคัญ: ไกล่เกลี่ย, คดีแพ่ง, หลังฟ้อง

Abstract

This research consists purposes were 1. to study the background, concepts, and theories of civil mediation in courts of first instance 2. to study legal measures for mediation of civil cases in courts of first instance according to Thai and foreign laws 3. to analyze problems in mediation of civil cases in courts of first instance, and 4. to suggest solutions to legal measures for mediating civil cases in the Court of First Instance. It is qualitative research. Study from legal textbooks, websites, Thai and foreign legal texts. By analyzing the obtained data in terms of content. The results of the research found that 1) the requirements of the President of the Supreme Court Concerning Mediation 2011 (1) Article 27 states that it is the mediator's discretion to allow the parties to present or exchange facts and proposals for resolving the dispute. To the mediator or to the other party, or not. There is also no legal measure specifying conditions forcing the litigants to comply in any way. (2) Article 51 (2) Specifies the qualifications of the mediator to be a graduate of not less than a bachelor's degree in any field. (3) Article 7 Paragraph two does not specifically specify the nature or type of cases that require pre-trial mediation 2) Laws regarding mediation of civil cases in the courts of first instance in Singapore and the United States. (Federal Court District of Columbia) (1) Requires that, before entering into mediation, parties submit evidence and proposals for resolving the dispute to the mediator and the other party. If this is not complied with, there is a law that stipulates the conditions. (2) The qualifications for mediators in civil cases must be those with legal knowledge. (3) The nature or type of cases that require mediation before trial is specified specifically 3) Requirements of the President of the Supreme Court Regarding mediation 2011, there are still problems in the matter of (1) before mediation, the parties do not propose or exchange facts and proposals for resolving the dispute with the mediator or the other party. There is also no legal measure specifying the conditions that the parties must comply with in any way. (2) There is no prescribing the qualifications of a mediator to be someone with legal knowledge. (3) There is no specifying the nature or type of case that requires mediation first and 4) the researcher therefore suggests amendments and additions. Requirements of the President of the Supreme Court Concerning mediation, B.E. 2011, to: (1) allow the parties to present or exchange facts and proposals for resolving the dispute to the mediator or the other party; and to have legal measures to establish conditions forcing parties to present or exchange facts and proposals for resolving disputes to the conciliator and the other party (2) to specify the qualifications of the conciliator to be a person with legal knowledge (3)) Specify the nature or type of case that requires pre-trial mediation. This will allow the parties to be able to resolve disputes. and cases in court proceedings can be settled with convenience and speed.

Keywords: Mediation, Civil Cases, After Litigation

บทนำ

การไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้นจะประสบความสำเร็จ คู่ความสามารถจะจับข้อพิพาทและคดียุติไปได้นั้น ประกอบด้วย ปัจจัยหลายประการ เมื่อพิจารณาปัจจัยที่ทำให้คดีที่เข้าสู่การไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้นแล้วไม่ประสบความสำเร็จ คู่ความไม่

สามารถระงับข้อพิพาท และคดีไม่สามารถยุติลงได้นั้น พบว่า ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554 ยังมีปัญหาในเรื่อง (1) ใน ข้อ 27 กำหนดให้เป็นดุลพินิจของผู้ประนีประนอมที่จะกำหนดให้คู่ความเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ต่อผู้ประนีประนอมหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหรือไม่ก็ได้ ก่อให้เกิดปัญหาในความไม่แน่นอนว่า จะต้องดำเนินการเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ต่อผู้ประนีประนอมและต่อคู่ความอีกฝ่ายหรือไม่ และทำให้เกิดปัญหาคู่ความไม่ทราบ พยานหลักฐานและข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทของคู่ความอีกฝ่าย จึงไม่สามารถประเมินสถานการณ์ในเชิงคดีได้ อีกทั้งยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายกำหนดสภาพบังคับให้คู่ความต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใด (2) ใน ข้อ 51 (2) ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะขอขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอมไว้แต่เพียงว่า เป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี ซึ่งหมายถึง เป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีในสาขาใดๆ ก็ได้ ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น ผู้ประนีประนอมให้คำแนะนำนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดไว้ ไม่เป็นกลาง เป็นต้น ทำให้คู่ความหมดความเชื่อถือในตัวผู้ประนีประนอม (3) ใน ข้อ 7 วรรคสอง ได้กำหนดไว้แต่เพียงว่า เพื่อประโยชน์ในการจัดให้มีการไกล่เกลี่ย ผู้รับผิดชอบราชการศาล (ในศาลชั้นต้น) อาจประกาศกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่จะเชิญชวนให้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยเท่านั้น ซึ่งในทางปฏิบัติศาลแต่ละแห่งทั่วประเทศ ได้กำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่จะเข้าสู่การไกล่เกลี่ยตาม “คู่มือการจัดระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554” ที่กำหนดให้ศาลแต่ละแห่งสามารถเลือกใช้วิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม และความพร้อมของศาลแต่ละแห่ง โดยไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน ก่อให้เกิดปัญหาศาลแต่ละแห่งทั่วประเทศมีแนวทางในการกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่จะต้องเข้าสู่การไกล่เกลี่ยไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

ทั้งนี้ หากก่อนเข้าสู่การไกล่เกลี่ยคู่ความได้เสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทต่อผู้ประนีประนอมหรือคู่ความอีกฝ่าย และมีมาตรการทางกฎหมายกำหนดสภาพบังคับให้คู่ความต้องเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทต่อผู้ประนีประนอมและคู่ความอีกฝ่าย ซึ่งจะทำให้คู่ความทราบ พยานหลักฐาน ข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทของคู่ความอีกฝ่าย และสามารถประเมินสถานการณ์ในเชิงคดีได้ (2) กำหนดคุณสมบัติของผู้ประนีประนอมเป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมาย ซึ่งจะทำให้ผู้ประนีประนอมสามารถให้คำแนะนำภายในกรอบของกฎหมาย วางตัวเป็นกลาง คู่ความให้ความเชื่อถือในตัวผู้ประนีประนอม (3) กำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่ต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง ซึ่งจะทำให้ศาลแต่ละแห่งทั่วประเทศมีแนวทางในการกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่จะต้องเข้าสู่การไกล่เกลี่ยเป็นมาตรฐานเดียวกัน อันจะส่งผลให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จ คู่ความสามารถระงับข้อพิพาท และคดีแฝงที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลยุติไปได้ด้วยความสะดวก รวดเร็ว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรศึกษาวิจัยในประเด็นปัญหาดังกล่าว เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขเพิ่มเติม ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติ ความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้น
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้นตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้น
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้น

การบทวนวรรณกรรม

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554 (1) ใน ข้อ 27 ให้เป็นดุลพินิจของผู้ประนีประนอมที่จะกำหนดให้คู่ความเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ต่อผู้ประนีประนอมหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหรือไม่ก็ได้ ก่อให้เกิดปัญหาในความไม่แน่นอนว่าคู่ความจะต้องเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ต่อผู้ประนีประนอมหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหรือไม่ ทำให้คู่ความไม่ทราบพยานหลักฐาน และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทของคู่ความอีกฝ่าย จึงไม่สามารถประเมินสถานการณ์ในเชิงคดีได้ ทั้งยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายกำหนดสภาพบังคับให้คู่ความต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใด ซึ่งไม่สอดคล้องกับ “ทฤษฎีการแก้ปัญหา” ที่มีหลักว่าคู่ความทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ร่วมกัน และไม่สอดคล้องกับ “แนวคิดและหลักความสมัครใจในกระบวนการอนุญาโตตุลาการ” ที่มีหลักว่าเมื่อมีความสมัครใจเข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการแล้วจะต้องอยู่ในกระบวนการอนุญาโตตุลาการตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการ และเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสิงคโปร์ และประเทศสหรัฐอเมริกา (ศาลรัฐบาลกลาง เขตโคลัมเบีย) พบว่า ทั้งสองประเทศก่อนเข้าสู่การไกล่เกลี่ยคู่ความต้องส่งพยานหลักฐานและข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทให้กับผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและคู่ความฝ่ายอีกฝ่าย หากไม่ปฏิบัติตามมีกฎหมายกำหนดสภาพบังคับไว้ และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการศึกษางานวิจัยของ ศ.ดร.รัชชัย สุวรรณพานิช (2554) พบว่าในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น นับตั้งแต่เริ่มต้นยื่นคำฟ้อง คู่ความมีหน้าที่ในการเปิดเผย ข้อมูลพยานหลักฐาน ของตนให้คู่ความอีกฝ่ายทราบ เพื่อประเมินสถานการณ์ในเชิงคดีของตนเอง อันจะส่งผลให้การไกล่เกลี่ยประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก นางสาวไวยริยา ตันพานิช ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะชั้นต้นในศาลแขวงภูเก็ต ได้ให้ความเห็นว่า หากคู่ความ เสนอ หรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ต่อผู้ประนีประนอมและคู่ความอีกฝ่ายก่อนถึงวันนัดไกล่เกลี่ย จะทำให้ผู้ประนีประนอมเข้าใจถึงข้อเท็จจริงของทั้งสองฝ่ายได้ครบถ้วน รวดเร็วขึ้น ส่งผลให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จ จึงควรแก้ไขและเพิ่มเติม ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554 ต่อไป

(2) ใน ข้อ 51 (2) ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะขอขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอมให้เป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีในสาขาใด ๆ ก็ได้ ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น ผู้ประนีประนอมให้คำแนะนำนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดไว้ ไม่เป็นกลาง บิบบังคับให้คู่ความยอมรับข้อตกลงของอีกฝ่ายโดยไม่เต็มใจ เป็นต้น ทำให้คู่ความหมดความเชื่อถือในตัวผู้ประนีประนอม ซึ่งไม่สอดคล้องกับ “แนวคิดและหลักการความเป็นกลาง” ที่มีหลักว่าผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะต้องเปิดเผย ตรงไปตรงมา เป็นกลางไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใด และเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสิงคโปร์และประเทศสหรัฐอเมริกา (ศาลรัฐบาลกลาง เขตโคลัมเบีย) พบว่าทั้งสองประเทศมีกฎหมายกำหนดให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในคดีแพ่งเป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมาย และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก รัชชัย สุวรรณพานิช ท่านได้ให้ความเห็นว่า ในการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในศาล ผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมายอาจได้เปรียบผู้ที่ไม่มีความรู้ทางกฎหมาย ในเรื่องของการกำหนดประเด็นข้อพิพาทและแนวทางการไกล่เกลี่ย เนื่องจากเมื่ออ่าน คำฟ้อง คำให้การ คำให้การฟ้องแย้ง คำให้การแก้ฟ้องแย้งแล้ว ผู้มีความรู้ทางกฎหมายย่อมเข้าใจและกำหนดประเด็นได้ง่ายและดีกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้ทางกฎหมาย และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก นางสาวไวยริยา ตันพานิช ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะชั้นต้นในศาลแขวงภูเก็ต ท่านได้ให้ความเห็นว่า ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า หากผู้ประนีประนอมเป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมายประกอบด้วย จะสามารถเสนอแนวทางในการระงับข้อพิพาทให้เป็นไปตามความประสงค์ของคู่ความและอยู่ในกรอบของกฎหมายได้ จึงควรแก้ไข ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554 ต่อไป

(3) ใน ข้อ 7 วรรคสอง ได้กำหนดไว้แต่เพียงว่า เพื่อประโยชน์ในการจัดให้มีการไกล่เกลี่ย ผู้รับผิดชอบราชการศาล (ในศาลชั้นต้น) อาจประกาศกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่จะเชิญชวนให้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยเท่านั้น ไม่ได้กำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่จะต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง ก่อให้เกิดปัญหา ศาลแต่ละแห่งทั่วประเทศมีแนวทางในการกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่จะต้องเข้าสู่การไกล่เกลี่ยไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน เมื่อเปรียบเทียบกับ

ประเทศสิงคโปร์และประเทศสหรัฐอเมริกา (ศาลรัฐบาลกลาง เขตโคลัมเบีย) พบว่าทั้งสองประเทศมีกฎหมายกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่ต้องทำการไต่ถามก่อนการพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง จึงควรแก้ไข ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไต่ถาม พ.ศ.2554 ต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **แหล่งข้อมูล** ได้แก่ การศึกษาวิจัยทางด้านเอกสาร (Documentary Research) ทำการค้นคว้าหาข้อมูลจาก ตำรากฎหมาย วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ เว็บไซต์ และตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศ รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิด้านการระงับข้อพิพาททางเลือกซึ่งเป็นที่ยอมรับในวงกรนักวิชาการ จำนวน 1 ท่าน และผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ไต่ถามข้อพิพาทซึ่งดำรงตำแหน่งไม่น้อยกว่าผู้พิพากษาหัวหน้าคณะชั้นต้นที่รับราชการตำแหน่งข้าราชการตุลาการมาแล้วไม่น้อยกว่าสิบปี จำนวน 1 ท่าน

2. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากเอกสารต่างๆ (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรากฎหมาย วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ เว็บไซต์ และตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศ เป็นต้น รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) นักวิชาการและผู้พิพากษา

3. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ได้แก่ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ และข้อมูลที่ไดจากนักวิชาการและผู้พิพากษามาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการนำการไต่ถามมาใช้ในคดีแพ่งนี้ ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาประวัติ ความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการไต่ถามคดีแพ่งในศาลชั้นต้น

ผลการวิจัยพบว่า การไต่ถามคดีแพ่งในศาลชั้นต้นยังมีปัญหาในเรื่องดังต่อไปนี้

1.1 ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไต่ถาม พ.ศ.2554 ข้อ 27 กำหนดว่า ก่อนที่คู่ความจะเข้าสู่การไต่ถามให้คู่ความเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ต่อผู้ประนีประนอมหรือต่อคู่ความอีกฝ่าย แต่กลับให้เป็นดุลพินิจของผู้ประนีประนอมที่จะกำหนดให้คู่ความเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ต่อผู้ประนีประนอมหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหรือไม่ก็ได้ ก่อให้เกิดปัญหาในความไม่แน่นอนว่าคู่ความจะต้องดำเนินการเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ต่อผู้ประนีประนอมหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหรือไม่ ทำให้เกิดปัญหาคู่ความไม่ทราบพยานหลักฐาน และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทของคู่ความอีกฝ่าย จึงไม่สามารถประเมินสถานการณ์ในเชิงคดีได้อีกทั้งยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายกำหนดสภาพบังคับให้คู่ความเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทต่อผู้ประนีประนอมและคู่ความอีกฝ่ายแต่อย่างใด จึงไม่สอดคล้องกับ “ทฤษฎีการแก้ปัญหา” ที่มีหลักว่าคู่ความทุกฝ่ายมีผลประโยชน์ร่วมกันจึงต้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาร่วมกัน และไม่สอดคล้องกับ “แนวคิดและหลักความสมัครใจในกระบวนการอนุญาโตตุลาการ” ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในการไต่ถามได้เนื่องจากเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกเช่นเดียวกัน เมื่อมีคู่ความสมัครใจตกลงเข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการแล้วจะต้องอยู่ในกระบวนการอนุญาโตตุลาการตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการ

1.2 ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไต่ถาม พ.ศ.2554 ข้อ 51 (2) ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอมไว้แต่เพียงว่า เป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี ซึ่งหมายถึง เป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีในสาขาใด ๆ ก็ได้ นั่น ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการดังที่ปรากฏจากงานวิจัยของวินัย เลิศประเสริฐ (2562) ที่พบว่า

ผู้ประนีประนอมให้คำแนะนำนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดไว้ ไม่เป็นกลาง และจากงานวิจัยของนัตตา โชคบุญธิยานนท์ (2561) ที่พบว่า ผู้ประนีประนอมมักบีบบังคับให้คู่ความยอมรับข้อตกลงของอีกฝ่ายโดยไม่เต็มใจ ทำให้คู่ความหมดความเชื่อถือในตัวผู้ประนีประนอม และไม่สอดคล้องกับ “แนวคิดและหลักการความเป็นกลาง” ที่มีหลักว่าผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะต้องเปิดเผยตรงไปตรงมา เป็นกลางไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใด

1.3 ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554 ข้อ 7 วรรคสอง ได้กำหนดไว้แต่เพียงว่า เพื่อประโยชน์ในการจัดให้มีการไกล่เกลี่ย ผู้รับผิดชอบราชการศาล (ในศาลชั้นต้น) อาจประกาศกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่จะเชิญชวนให้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยเท่านั้น และในทางปฏิบัติศาลแต่ละแห่งทั่วประเทศได้กำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่จะเข้าสู่การไกล่เกลี่ยตาม “คู่มือการจัดระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554” ที่กำหนดให้ศาลแต่ละแห่งสามารถเลือกใช้วิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม และความพร้อมของศาลแต่ละแห่ง โดยไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน ก่อให้เกิดปัญหา ศาลแต่ละแห่งทั่วประเทศ มีแนวทางในการกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่จะต้องเข้าสู่การไกล่เกลี่ยไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

2. การศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้นตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

ผลการวิจัยพบว่า มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้นตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ มีสาระสำคัญ ดังนี้

2.1 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้นของประเทศไทย ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554

1) ใน ข้อ 27 ได้กำหนดว่า ก่อนที่คู่ความจะเข้าสู่การไกล่เกลี่ยให้คู่ความเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเสนอจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ต่อผู้ประนีประนอมหรือต่อคู่ความอีกฝ่าย แต่กลับให้เป็นดุลพินิจของผู้ประนีประนอมที่จะกำหนดให้คู่ความเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเสนอจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ต่อผู้ประนีประนอมหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้ประเทศไทยยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายกำหนดสภาพบังคับให้คู่ความต้องเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเสนอจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทต่อผู้ประนีประนอมและคู่ความอีกฝ่ายแต่อย่างใด

2) ใน ข้อ 51 (2) ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะขอขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอมไว้แต่เพียงว่า เป็นผู้สำเร็จการศึกษา ไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี ซึ่งหมายถึง เป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีในสาขาใด ๆ ก็ได้

3) ใน ข้อ 7 วรรคสอง ได้กำหนดไว้แต่เพียงว่า เพื่อประโยชน์ในการจัดให้มีการไกล่เกลี่ย ผู้รับผิดชอบราชการศาล (ในศาลชั้นต้น) อาจประกาศกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่จะเชิญชวนให้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยเท่านั้น โดยไม่ได้กำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง

2.2 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้นของประเทศสิงคโปร์ ตาม State Courts Practice Directions 2014, Last updated:01 JULY 2023 and Rules of Court Revised Edition 2014

1) ในเรื่องก่อนเข้าสู่การไกล่เกลี่ย ประเทศสิงคโปร์แบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) คดีที่อยู่ภายใต้กระบวนการที่เรียบง่าย ก่อนเข้าสู่การไกล่เกลี่ยคู่ความจะต้องส่งพยานหลักฐานให้ผู้พิพากษาและคู่ความฝ่ายอีกฝ่าย เพื่อให้มีข้อมูลเกี่ยวกับคดีซึ่งกันและกัน ต่อมาจะมีการประชุมการจัดการคดี เพื่อร่วมกันพิจารณาเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทของศาล หรือกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกอื่น ทั้งนี้ ก่อนถึงวันนัดการประชุมการจัดการคดี คู่ความจะต้องแลกเปลี่ยนข้อเสนอการยุติคดี หากคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่เข้าร่วมในการประชุมการจัดการคดี ผู้พิพากษามีอำนาจพิพากษายกฟ้อง ไม่รับคำให้การ หรือมีคำสั่งอื่นใดตามที่เห็นสมควร (2) การดำเนินคดีที่ไม่อยู่ภายใต้กระบวนการที่เรียบง่าย ก่อนเข้าสู่การไกล่เกลี่ยคู่ความต้องดำเนินการส่ง

พยานหลักฐานให้ผู้พิพากษาและคู่ความฝ่ายอีกฝ่าย เพื่อให้มีข้อมูลเกี่ยวกับคดีซึ่งกันและกัน ต่อมาจะมีการประชุมก่อนการพิจารณาคดี ซึ่งทุกคดีจะถูกส่งเข้าสู่กระบวนการรับข้อพิพาทของศาล หรือกระบวนการรับข้อพิพาททางเลือกอื่นที่เหมาะสมโดยอัตโนมัติ หากคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่เข้าร่วมในการประชุมก่อนการพิจารณาคดี ผู้พิพากษามีอำนาจพิพากษายกฟ้อง ไม่รับคำให้การ หรือมีคำสั่งอื่นใดตามที่เห็นสมควร (3) การดำเนินคดีที่กฎหมายกำหนดให้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง กล่าวคือ 3.1 คดีเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากอุบัติเหตุทางรถยนต์ที่ไม่ได้รับบาดเจ็บ คู่ความจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนเดียวกันกับการดำเนินคดีที่ไม่อยู่ภายใต้กระบวนการที่เรียบง่าย 3.2 คดีเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากการบาดเจ็บส่วนบุคคล คู่ความจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนเดียวกันกับการดำเนินคดีที่ไม่อยู่ภายใต้กระบวนการที่เรียบง่าย 3.3 คดีเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากความประมาทเลินเล่อทางการแพทย์ คู่ความจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนเดียวกันกับการดำเนินคดีที่อยู่ภายใต้กระบวนการที่เรียบง่าย 3.4 คดีเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากความประมาทเลินเล่อ (ไม่รวมการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากความประมาทเลินเล่อทางการแพทย์ การบาดเจ็บส่วนบุคคล และอุบัติเหตุทางรถยนต์ที่ไม่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บ) คู่ความจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนเดียวกันกับการดำเนินคดีที่ไม่อยู่ภายใต้กระบวนการที่เรียบง่าย

2) ในเรื่องข้อกำหนดคุณสมบัติของผู้ประนีประนอมให้เป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมายนั้น กฎหมายแยกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ (1) ในการดำเนินคดีที่อยู่ภายใต้กระบวนการที่เรียบง่าย และในการดำเนินคดีที่ไม่อยู่ภายใต้กระบวนการที่เรียบง่าย มีผู้พิพากษาเป็นผู้ดำเนินการ (2) ในการไกล่เกลี่ยนั้น มีทั้งผู้พิพากษาและผู้ไกล่เกลี่ยอาสาสมัครทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้กับคู่ความ และในส่วนของผู้ที่ไกล่เกลี่ยให้กับคู่ความที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยอาสาสมัคร จะต้องเป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติวิชาชีพกฎหมาย ซึ่งหมายถึง ต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาทางกฎหมายจากสถาบันอุดมศึกษา

3) ในเรื่องข้อกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่ต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะเจาะจงนั้น มีกฎหมายได้กำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่จะต้องเข้าสู่การไกล่เกลี่ย ก่อนการพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง ดังนี้ (1) คดีเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากอุบัติเหตุทางรถยนต์ที่ไม่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บ (2) คดีเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากการบาดเจ็บส่วนบุคคล (3) คดีเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากความประมาทเลินเล่อทางการแพทย์ (4) คดีเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากความประมาทเลินเล่อ รวมถึงการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากความประมาทเลินเล่อทางวิชาชีพที่ยื่นฟ้องในศาลแขวง

2.3 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้นของประเทศสหรัฐอเมริกา (ศาลรัฐบาลกลาง เขตโคลัมเบีย) ตาม Code of the District of Columbia and Rules of the United States District Court for the District of Columbia Effective as of September 2015 Updated: July 2019

1) ในเรื่องก่อนเข้าสู่การไกล่เกลี่ย กฎหมายกำหนดให้คู่ความต้องดำเนินการ การสรุปข้อเท็จจริงของข้อพิพาทแนวทางข้อตกลงหรือทางเลือกในการระงับข้อพิพาท ต่อแผนกระงับข้อพิพาทหลายประตู เพื่อให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและคู่ความอีกฝ่ายสามารถวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางระงับข้อพิพาทร่วมกัน แต่หากคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ดำเนินการตามขั้นตอนก่อนเข้าสู่การไกล่เกลี่ยโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร หนายความของฝ่ายนั้นจะถูกลงโทษให้ต้องชำระเงินเป็นค่าชดเชยในการที่ทำให้เกิดความล่าช้าหรือค่าชดเชยที่ต้องยกเลิกการไกล่เกลี่ย ให้กับคู่ความอีกฝ่าย จำนวน 100 ดอลลาร์ แต่หากเกิดกรณีเช่นเดียวกันนี้เกินกว่า 1 ครั้ง ในครั้งถัด ๆ ไป หนายความจะถูกลงโทษให้ชำระเงินเป็นค่าชดเชย ให้กับศาล จำนวน 250 ดอลลาร์ และในทุก ๆ ครั้งถัด ๆ ไป เพิ่มขึ้นครั้งละ 250 ดอลลาร์

2) ในเรื่องข้อกำหนดคุณสมบัติของผู้ประนีประนอมให้เป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมายนั้น ในคดีทางแพ่ง ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้กับคู่ความจะต้องเป็นหนายความ

3) ในเรื่องกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่ต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะเจาะจงนั้น มีกฎหมายกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่จะต้องเข้าสู่การไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง โดยกำหนดตามโปรแกรมการไกล่เกลี่ยของแผนกระงับข้อพิพาทหลายประตุ เช่น (1) โปรแกรมการระงับข้อพิพาททางแพ่ง (2) โปรแกรมการไกล่เกลี่ยคดีภาคทัณฑ์และภาษี (3) โปรแกรมการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว (4) โปรแกรมการไกล่เกลี่ยคดีเจ้าของบ้านและผู้เช่า (5) โปรแกรมการไกล่เกลี่ยคดีเรียกร้องค่าเสียหายเล็กน้อย เป็นต้น

3. การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้น

ผลการวิจัยพบว่า การไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้นยังมีปัญหาในเรื่อง ดังนี้

3.1 ปัญหาในเรื่องก่อนเข้าสู่การไกล่เกลี่ย คู่ความไม่ดำเนินการเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทต่อผู้ประนีประนอมหรือคู่ความอีกฝ่าย

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554 ข้อ 27 กำหนดให้เป็นดุลพินิจของผู้ประนีประนอมที่จะกำหนดให้คู่ความเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ต่อผู้ประนีประนอมหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหรือไม่ก็ได้ ทำให้เกิดปัญหาในความไม่แน่นอนว่าคู่ความจะต้องดำเนินการเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ต่อผู้ประนีประนอมหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหรือไม่ และทำให้เกิดปัญหาคู่ความไม่ทราบพยานหลักฐาน และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทของคู่ความอีกฝ่าย จึงไม่สามารถประเมินสถานการณ์ในเชิงคดีได้ อีกทั้งยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายกำหนดสภาพบังคับให้คู่ความต้องเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทต่อผู้ประนีประนอมและคู่ความอีกฝ่ายแต่อย่างใด

เปรียบเทียบ ประเทศสิงคโปร์ พบว่ามีกฎหมายกำหนดว่า การก่อนเข้าสู่การไกล่เกลี่ยคู่ความต้องส่งพยานหลักฐานให้กับผู้พิพากษาและคู่ความฝ่ายอีกฝ่าย เพื่อให้มีข้อมูลรายละเอียดทั้งหมดเกี่ยวกับคดีซึ่งกันและกัน หากคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตาม ผู้พิพากษามีอำนาจพิพากษายกฟ้อง ไม่รับคำให้การ หรือมีคำสั่งอื่นใดตามที่เห็นสมควร

ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกา (ศาลรัฐบาลกลาง เขตโคลัมเบีย) นั้น พบว่ามีกฎหมายกำหนดให้คู่ความสรุปข้อเท็จจริงของข้อพิพาท ประเด็นข้อกฎหมายที่สำคัญ แนวทางข้อตกลงหรือทางเลือกในการระงับข้อพิพาท หากคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตาม หนายความของฝ่ายนั้นจะถูกลงโทษให้ชำระเงินเป็นค่าชดเชย ให้กับคู่ความอีกฝ่าย จำนวน 100 ดอลลาร์ แต่หากเกิดกรณีเช่นเดียวกันนี้เกินกว่า 1 ครั้ง ในครั้งถัด ๆ ไป หนายความจะถูกลงโทษให้ชำระเงินเป็นค่าชดเชย ให้กับศาล จำนวน 250 ดอลลาร์ และในทุก ๆ ครั้ง ถัด ๆ ไป เพิ่มขึ้นครั้งละ 250 ดอลลาร์

นอกจากนี้ จากการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกและจากการศึกษางานวิจัยของธวัชชัย สุวรรณพานิช (2554) พบว่า ในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น นับตั้งแต่เริ่มต้นยื่นคำฟ้อง คู่ความมีหน้าที่ในการเปิดเผย ข้อมูล พยานหลักฐานของตนให้คู่ความอีกฝ่ายทราบ เพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายมีโอกาสตรวจสอบพยานหลักฐานนั้น ซึ่งอาจจะทำให้คดียุติได้โดยการพิสูจนหลักฐานได้ทันทีโดยไม่ต้องมีการพิจารณาคดีหรือสืบพยานอีก และหากได้เห็นพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่ายแล้ว อาจเกิดความเข้าใจและเจรจากันง่ายขึ้น ทั้งยังเป็นการประเมินสถานการณ์ในเชิงคดีของตนเอง โดยคู่ความสามารถทราบความได้เปรียบเสียเปรียบในเชิงคดี อันจะส่งผลให้การไกล่เกลี่ยประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์เชิงลึก นางสาวไวยรยา ตันพานิช ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะชั้นต้นในศาลแขวงภูเก็ต ที่ได้ให้ความเห็นว่าหากคู่ความ เสนอ หรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ต่อผู้ประนีประนอมและคู่ความอีกฝ่าย ในลักษณะที่เป็นเอกสารก่อนถึงวันนัดไกล่เกลี่ย จะทำให้ผู้ประนีประนอมเข้าใจถึงข้อเท็จจริงของทั้งสองฝ่ายได้ครบถ้วน รวดเร็วขึ้น ซึ่งจะสามารถไกล่เกลี่ยในประเด็นปัญหาข้อพิพาทได้ตรงตามความต้องการของคู่ความ ส่งผลให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จ คู่ความสามารถระงับข้อพิพาท และคดียุติไปได้ด้วยความพอใจของคู่ความ

3.2 ปัญหาในเรื่องการกำหนดคุณสมบัติของผู้ประนีประนอมให้เป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมาย

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554 ข้อ 51 (2) ที่ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะขอขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอมให้เป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีในสาขาใด ๆ ก็ได้ นั่น ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น ผู้ประนีประนอมให้คำแนะนำนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดไว้ ไม่เป็นกลาง บีบบังคับให้คู่ความยอมรับข้อตกลงของอีกฝ่ายโดยไม่เต็มใจ เป็นต้น ทำให้คู่ความหมดความเชื่อถือในตัวผู้ประนีประนอม

เปรียบเทียบ ประเทศสิงคโปร์ พบว่ามีกฎหมายแยกผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยไว้ 2 ขั้นตอน ดังนี้ (1) ก่อนเข้าสู่การไกล่เกลี่ย กล่าวคือ คดีที่อยู่ภายใต้กระบวนการที่เรียบง่าย และคดีที่ไม่อยู่ภายใต้กระบวนการที่เรียบง่าย มีผู้พิพากษาเป็นผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย (2) ขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยนั้น มีทั้งผู้พิพากษาและผู้ไกล่เกลี่ยอาสาสมัคร ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้กับคู่ความ โดยในคดีแพ่ง ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้กับคู่ความ คือ ผู้ไกล่เกลี่ยอาสาสมัครนั้น กฎหมายกำหนดให้ต้องเป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติวิชาชีพกฎหมาย ซึ่งหมายถึง ต้องสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาทางกฎหมายจากสถาบันอุดมศึกษา

ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกา (ศาลรัฐบาลกลาง เขตโคลัมเบีย) พบว่าในคดีแพ่ง ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้กับคู่ความจะเป็นทนายความ

นอกจากนี้ จากการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึก ศ.ดร.ธวัชชัย สุวรรณพานิช ท่านได้ให้ความเห็นว่า ในการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในศาล ผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมายอาจได้เปรียบผู้ที่ไม่มีความรู้ทางกฎหมาย ในเรื่องของการกำหนดประเด็นข้อพิพาทและแนวทางการไกล่เกลี่ย เนื่องจากเมื่ออ่าน คำฟ้อง คำให้การ คำให้การฟ้องแย้ง คำให้การแก้ฟ้องแย้งแล้ว ผู้มีความรู้ทางกฎหมายย่อมเข้าใจและกำหนดประเด็นได้ง่ายและดีกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้ทางกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์เชิงลึก นางสาวไวยรลยา ต้นพานิช ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะชั้นต้นในศาลแขวงภูเก็ต ซึ่งท่านได้ให้ความเห็นว่า ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า หากผู้ประนีประนอมเป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมายประกอบด้วย จะสามารถเสนอแนวทางในการระงับข้อพิพาทให้เป็นไปตามความประสงค์ของคู่ความและอยู่ในกรอบของกฎหมายได้

3.3 ในเรื่องการกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่ต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554 ข้อ 7 วรรคสอง ได้กำหนดไว้แต่เพียงว่า เพื่อประโยชน์ในการจัดให้มีการไกล่เกลี่ย ผู้รับผิดชอบราชการศาล (ในศาลชั้นต้น) อาจประกาศกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่จะเชิญชวนให้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยเท่านั้น ไม่ได้กำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่จะต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะเจาะจงว่าจะต้องเป็นคดีที่มีลักษณะหรือประเภทของคดีอย่างไร เช่น สัญญาต่าง ๆ หนี้สิน ครอบครัว ละเมิด เรียกค่าเสียหาย เป็นต้น

เปรียบเทียบกับประเทศสิงคโปร์ พบว่ามีกฎหมายกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่จะต้องเข้าสู่การไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง เช่น คดีเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากอุบัติเหตุทางรถยนต์ที่ไม่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บ คดีเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากการบาดเจ็บส่วนบุคคล คดีเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากความประมาทเลินเล่อทางการแพทย์ เป็นต้น

ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกา (ศาลรัฐบาลกลาง เขตโคลัมเบีย) พบว่า มีกฎหมายกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่จะต้องเข้าสู่การไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง ตามโปรแกรมการไกล่เกลี่ยของแผนกระงับข้อพิพาทหลายประตุ เช่น โปรแกรมการระงับข้อพิพาททางแพ่ง โปรแกรมการไกล่เกลี่ยคดีภาคทัณฑ์และภาษี โปรแกรมการไกล่เกลี่ยคดีเจ้าของบ้านและผู้เช่า โปรแกรมการไกล่เกลี่ยคดีเรียกร้องค่าเสียหายเล็กน้อย เป็นต้น

4. การศึกษาเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้น

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการแก้ปัญหาการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้นมี ดังนี้

4.1 เพื่อให้ก่อนเข้าสู่การไกล่เกลี่ย คู่ความได้ดำเนินการเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทต่อผู้ประนีประนอมหรือคู่ความอีกฝ่าย ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้นของ ประเทศสิงคโปร์ และประเทศสหรัฐอเมริกา (ศาลรัฐบาลกลาง เขตโคลัมเบีย) นั้นพบว่าทั้งสองประเทศกำหนดให้ก่อนจะเข้าสู่การไกล่เกลี่ย คู่ความต้องดำเนินการแลกเปลี่ยนพยานหลักฐาน และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ต่อผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและคู่ความอีกฝ่าย ผู้วิจัยจึงได้นำมาเป็นแนวทางในการเสนอแนะให้แก้ไข ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ 2554 เป็น ข้อ 27 ต่อไป

และเพื่อให้มีมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดสภาพบังคับให้คู่ความเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทต่อผู้ประนีประนอมและคู่ความอีกฝ่าย ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดและหลักความสมัครใจในกระบวนการอนุญาโตตุลาการ ที่มีหลักว่าเมื่อมีความสมัครใจตกลงเข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการแล้วจะต้องอยู่ในกระบวนการอนุญาโตตุลาการตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการมาปรับใช้กับการไกล่เกลี่ย และนำมาเป็นแนวทางในการเสนอแนะให้เพิ่มเติมข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ 2554 เป็น ข้อ 27/1 ต่อไป

4.2 เพื่อให้กำหนดคุณสมบัติของผู้ประนีประนอมเป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมาย ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้นของ ประเทศสิงคโปร์ และประเทศสหรัฐอเมริกา (ศาลรัฐบาลกลาง เขตโคลัมเบีย) นั้นพบว่าทั้งสองประเทศได้กำหนดให้ ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้น เป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมาย ผู้วิจัยจึงได้นำมาเป็นแนวทางในการเสนอแนะให้แก้ไข ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ 2554 เป็น ข้อ 51 (2) ต่อไป

4.3 เพื่อให้มีการกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่ต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดีได้เป็นการเฉพาะเจาะจง ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษา มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้นของ ประเทศสิงคโปร์ และประเทศสหรัฐอเมริกา (ศาลรัฐบาลกลาง เขตโคลัมเบีย) นั้นพบว่า ทั้งสองประเทศกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่ต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดีได้เป็นการเฉพาะเจาะจง ผู้วิจัยจึงได้นำมาเป็นแนวทางในการเสนอแนะให้แก้ไข ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ 2554 เป็น ข้อ 7 วรรคสอง ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการนำการไกล่เกลี่ยมาใช้ในคดีแพ่งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาประวัติ ความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้น พบว่า ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ 2554 (1) ข้อ 27 กำหนดว่า ก่อนที่คู่ความจะเข้าสู่การไกล่เกลี่ยให้คู่ความเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ต่อผู้ประนีประนอมหรือต่อคู่ความอีกฝ่าย แต่ให้เป็นดุลพินิจของผู้ประนีประนอมที่จะกำหนดให้คู่ความเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ต่อผู้ประนีประนอมหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหรือไม่ก็ได้ (2) ข้อ 51 (2) กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะขอขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอมว่าเป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาในสาขาใด ๆ ก็ได้ (3) ข้อ 7 วรรคสอง ได้กำหนดไว้แต่เพียงว่า เพื่อประโยชน์ในการจัดให้มีการไกล่เกลี่ยผู้รับผิดชอบราชการศาล (ในศาลชั้นต้น) อาจประกาศกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่จะเชิญชวนให้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยเท่านั้น ไม่ได้กำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีได้เป็นการเฉพาะเจาะจง

2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้น พบว่า ประเทศสิงคโปร์และประเทศสหรัฐอเมริกา (ศาลรัฐบาลกลาง เขตโคลัมเบีย) (1) มีกฎหมายกำหนดให้ ก่อนเข้าสู่การไกล่เกลี่ยคู่ความต้องส่งพยานหลักฐานและข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทให้กับผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและคู่ความฝ่ายอีกฝ่าย หากคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามมีกฎหมายกำหนดสภาพบังคับ เช่น ผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิพากษายกฟ้อง ไม่รับคำให้การ หรือทนายความต้องชำระเงินค่าชดเชย (2) มี

กฎหมายกำหนดให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในคดีแพ่งเป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมาย (3) มีกฎหมายกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่ต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง

3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้น พบว่า การไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้นยังมีปัญหาในเรื่อง (1) ก่อนเข้าสู่การไกล่เกลี่ย คู่ความไม่ดำเนินการเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทต่อผู้ประนีประนอมหรือคู่ความอีกฝ่าย ทำให้เกิดปัญหาคู่ความไม่ทราบพยานหลักฐาน และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ของคู่ความอีกฝ่าย จึงไม่สามารถประเมินสถานการณ์ในเชิงคดีได้ (2) การไม่กำหนดคุณสมบัติของผู้ประนีประนอมให้เป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมาย ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น ผู้ประนีประนอมให้คำแนะนำนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดไว้ ไม่เป็นกลาง บีบบังคับให้คู่ความยอมรับข้อตกลงของอีกฝ่ายโดยไม่เต็มใจ เป็นต้น ทำให้คู่ความหมดความเชื่อถือในตัวผู้ประนีประนอม (3) การไม่กำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่ต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง ก่อให้เกิดปัญหา ศาลแต่ละแห่งทั่วประเทศมีแนวทางในการกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่จะต้องเข้าสู่การไกล่เกลี่ยไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้น พบว่า (1) เพื่อให้ก่อนเข้าสู่การไกล่เกลี่ย คู่ความได้ดำเนินการเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทต่อผู้ประนีประนอมหรือคู่ความอีกฝ่าย และเพื่อให้มีมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดสภาพบังคับให้คู่ความเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทต่อผู้ประนีประนอมและคู่ความอีกฝ่าย (2) เพื่อให้กำหนดคุณสมบัติของผู้ประนีประนอมเป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมาย (3) เพื่อให้มีการกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่ต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้แก้ไขและเพิ่มเติม ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการนำการไกล่เกลี่ยมาใช้ในคดีแพ่ง ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554 ข้อ 27 ได้กำหนดให้เป็นดุลพินิจของผู้ประนีประนอมที่จะกำหนดให้คู่ความเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ต่อผู้ประนีประนอมหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหรือไม่ก็ได้ ก่อให้เกิดปัญหาในความไม่แน่นอนว่าคู่ความจะต้องดำเนินการเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ต่อผู้ประนีประนอมหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหรือไม่ และทำให้เกิดปัญหาคู่ความไม่ทราบพยานหลักฐาน และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทของคู่ความอีกฝ่าย จึงไม่สามารถประเมินสถานการณ์ในเชิงคดีได้ จึงไม่สอดคล้องกับ “ทฤษฎีการแก้ปัญหา” ที่มีหลักว่าคู่ความทุกฝ่ายมีผลประโยชน์ร่วมกันจึงต้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาร่วมกัน อีกทั้งยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายกำหนดสภาพบังคับให้คู่ความต้องเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทต่อผู้ประนีประนอมและคู่ความอีกฝ่ายแต่อย่างใด จึงไม่สอดคล้องกับ “แนวคิดและหลักความสมัครใจในกระบวนการอนุญาโตตุลาการ” ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในการไกล่เกลี่ยได้เนื่องจากเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกเช่นเดียวกัน ที่เมื่อมีความสมัครใจตกลงเข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการแล้วจะต้องอยู่ในกระบวนการอนุญาโตตุลาการตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการ และเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสิงคโปร์และประเทศสหรัฐอเมริกา (ศาลรัฐบาลกลาง เขตโคลัมเบีย) พบว่าทั้งสองประเทศมีกฎหมายกำหนดให้ ก่อนเข้าสู่การไกล่เกลี่ยคู่ความต้องส่งพยานหลักฐานและข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทให้กับผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและคู่ความฝ่ายอีกฝ่าย หากคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามมีกฎหมายกำหนดสภาพบังคับไว้ ดังนั้นหากมีการแก้ไขและเพิ่มเติมข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554 ข้อ 27 ให้สอดคล้องกับ “ทฤษฎีการแก้ปัญหา” และ “แนวคิด

และหลักความสมัครใจ” และกฎหมายของประเทศสิงคโปร์และประเทศสหรัฐอเมริกา (ศาลรัฐบาลกลาง เขตโคลัมเบีย) จะทำให้คู่ความสามารถระงับข้อพิพาทและยุติไปได้ด้วยความ สะดวก รวดเร็ว

2. ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554 ข้อ 51 (2) ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะขอขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอม เป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีในสาขาใด ๆ ก็ได้ นั้น ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น ผู้ประนีประนอมให้คำแนะนำนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดไว้ ไม่เป็นกลาง บีบบังคับให้คู่ความยอมรับข้อตกลงของอีกฝ่ายโดยไม่เต็มใจ เป็นต้น ทำให้คู่ความหมดความเชื่อถือในตัวผู้ประนีประนอมนั้น จึงไม่สอดคล้องกับ “แนวคิดและหลักการความเป็นกลาง” ที่มีหลักว่าผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะต้องเปิดเผย ตรงไปตรงมา เป็นกลางไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใด และเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสิงคโปร์และประเทศสหรัฐอเมริกา (ศาลรัฐบาลกลาง เขตโคลัมเบีย) พบว่าทั้งสองประเทศมีกฎหมายกำหนดให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในคดีแพ่งเป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมาย ดังนั้นหากมีการแก้ไขข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 ข้อ 51 (2) ให้สอดคล้องกับ “แนวคิดและหลักความสมัครใจ” และกฎหมายของประเทศสิงคโปร์และประเทศสหรัฐอเมริกา (ศาลรัฐบาลกลาง เขตโคลัมเบีย) จะทำให้คู่ความสามารถระงับข้อพิพาทและยุติไปได้ด้วยความ สะดวก รวดเร็ว

3. ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554 ข้อ 7 วรรคสอง ได้กำหนดไว้แต่เพียงว่า เพื่อประโยชน์ในการจัดให้มีการไกล่เกลี่ย ผู้รับผิดชอบราชการศาล (ในศาลชั้นต้น) อาจประกาศกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่จะเชิญชวนให้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยเท่านั้น ไม่ได้กำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่ต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสิงคโปร์และประเทศสหรัฐอเมริกา (ศาลรัฐบาลกลาง เขตโคลัมเบีย) พบว่าทั้งสองประเทศมีกฎหมายกำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่ต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง ดังนั้นหากมีการแก้ไขข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554 ข้อ 7 วรรคสอง ให้สอดคล้องกับกฎหมายของประเทศสิงคโปร์และประเทศสหรัฐอเมริกา (ศาลรัฐบาลกลาง เขตโคลัมเบีย) จะทำให้คู่ความสามารถระงับข้อพิพาทและยุติไปได้ด้วยความ สะดวก รวดเร็ว

ข้อค้นพบ หรือองค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้มีข้อค้นพบ คือ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554 (1) ข้อ 27 กำหนดให้เป็นดุลพินิจของผู้ประนีประนอมที่จะให้คู่ความเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ต่อผู้ประนีประนอมหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหรือไม่ก็ได้ ทั้งยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายกำหนดสภาพบังคับให้คู่ความต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใด (2) ข้อ 51 (2) กำหนดคุณสมบัติของผู้ประนีประนอมให้เป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีในสาขาใด ๆ ก็ได้ (3) ข้อ 7 วรรคสอง ไม่ได้กำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่ต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง แต่กฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งในศาลชั้นต้นของประเทศสิงคโปร์และประเทศสหรัฐอเมริกา (ศาลรัฐบาลกลาง เขตโคลัมเบีย) (1) กำหนดให้ ก่อนเข้าสู่การไกล่เกลี่ยคู่ความต้องส่งพยานหลักฐานและข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทให้กับผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและคู่ความฝ่ายอีกฝ่าย หากไม่ปฏิบัติตามมีกฎหมายกำหนดสภาพบังคับไว้ (2) กำหนดคุณสมบัติของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคดีแพ่งต้องเป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมาย (3) กำหนดลักษณะหรือประเภทของคดีที่ต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ใน ข้อ 27 ควรแก้ไขจากข้อความเดิมเป็นข้อความใหม่ว่า “ก่อนเข้าสู่การไกล่เกลี่ย ให้คู่ความเสนอหรือแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง เอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาท และข้อเสนอในการระงับข้อพิพาท ต่อผู้ประนีประนอมและคู่ความอีกฝ่าย” แทนข้อความเดิม

1.2 ควรเพิ่มเติม ข้อ 27/1 ขึ้นมาใหม่ โดยกำหนดว่า “ก่อนนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาหรือก่อนการสืบพยาน หากคู่ความไม่ได้ปฏิบัติตามความใน ข้อ 27 ให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนคดีมีคำสั่งให้ระงับหรือหยุดการดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือสืบพยานไว้เป็นการชั่วคราว และมีคำสั่งให้คู่ความได้ดำเนินการตาม ข้อ 27 ก่อน”

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ใน ข้อ 51 (2) ควรแก้ไขจากข้อความเดิมเป็นข้อความใหม่ว่า “(2) เป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางกฎหมาย...” แทนข้อความเดิม

2.2 ใน ข้อ 7 วรรคสอง ควรแก้ไขจากข้อความเดิมเป็นข้อความใหม่ว่า “เพื่อประโยชน์ในการจัดให้มีการไกล่เกลี่ย ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลกำหนดคดีที่มีลักษณะหรือประเภทของคดี 1) สัญญาต่าง ๆ 2) หนี้สิน 3) ครอบครัว 4) ละเมิด 5) เรียกค่าเสียหาย 6) หนี้บัตรเครดิตและสินเชื่อส่วนบุคคลที่ไม่มีหลักประกัน 7) คดีอื่นใดที่มีลักษณะหรือประเภทของคดีตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา เป็นคดีที่ต้องเข้าสู่การไกล่เกลี่ยก่อนพิจารณาคดีหรือก่อนสืบพยาน” แทนข้อความเดิม

เอกสารอ้างอิง

- ธวัชชัย สุวรรณพาณิชย์. (2554). โครงการพัฒนาระบบการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและครบองค์คณะ. *วารสารกระทรวงยุติธรรม*, 4(4), 31 – 46.
- นัตตา โชคบุญธิยานนท์. (2561). *แนวทางการพัฒนาผู้ประนีประนอมเพื่อเพิ่มศักยภาพในกระบวนการไกล่เกลี่ย ศึกษากรณีศาลจังหวัดพระโขนง*. (เอกสารวิชาการรายบุคคลการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล” รุ่นที่ 17). กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม
- วินัย เลิศประเสริฐ. (2562). *ปัญหาและอุปสรรคการไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอมประจำศาล*. (เอกสารวิชาการรายบุคคลการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล” รุ่นที่ 18). กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม
- Code of the District of Columbia. (2566). *Council of the District of Columbia*. สืบค้นเมื่อ 29 เมษายน 2566, จาก <https://code.dccouncil.gov/us/dc/council/code>
- Rules of the United States District Court for the District of Columbia Effective as of September 2015 Updated: July (2019). *UNITED STATES DISTRICT COURT District of Columbia*. สืบค้นเมื่อ 3 กรกฎาคม 2566, จาก https://www.dcd.uscourts.gov/sites/dcd/files/local_rules/LocalRulesJuly_2019.pdf
- State Courts Practice Directions. (2014). *Last updated:01 JULY 2023. SG State Courts Practice Directions 2014*. สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2566, จาก <https://epd2014-statecourts.judiciary.gov.sg/>
- SG Courts. (2023). *RULES OF COURT REVISED EDITION 2014*. สืบค้นเมื่อ 26 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.judiciary.gov.sg/civil/new-rules-of-court-2021>